

knjige

JADRANKA PINTARIĆ

Tove Ditlevsen tematizirala je položaj žene u braku, otvoreno je progovorila o ovisnosti o opijatima, detaljno opisala odlazak na ilegalni abortus i posljedice, te traume siromaštva koje doživljava obilježila osobu. Za razliku od danas, njezino pisanje nije terapeutsko ili narcističko i zato je ne bih uspoređivala s trenutno pomodnim autoricama

TOVE DITLEVSEN

Lica

prev. Mišo Grundler

Lector

Rijeka, 2023.

"LICA" Roman Tove Ditlevsen

DANKINJA ISPRED SVOJEG VREMENA PISALA JE ONO ŠTO DANAS ZOVEMO AUTOFIKCIJA

JANER PALLE/APP/PROFIMEDIA

dač za psihotičnu epizodu Lise samoubojstvo je Gertove ljubavnice Grete (ta sličnost imena likova dodatno donosi pomutnju u umu junakinje i čitatelja). Lise postaje bespomoćna "jer jedino kad je pisala izrazavala je vlastito mišljenje, a drugog talenta nije imala", čuje glasove iz vodovodnih cijevi i radijatora, zaključujući da je se Gert i Gitte žele riješiti kao i Grete, pa nanjerno popije tablete za spavanje i odmah nazove svog psihijatra dr. Jørgensena.

Na zatvorenom odjelu

Smještena je na odjel za toksikologiju, potom na psihijatriju, a zbog nemira premještena je na zatvoreni odjel. Čuje glasove ukučana koji joj podrivaju integritet, postaje paranoična, odbija jesti i piti. Lica koja su joj se i prije rastakala, poprimaju druge identitete. Daka, ona je zdrava, svi su se urotili protiv nje. Pacijentica dobiva samo injekcije za spavanje, ne i antipsihotike. Osim halucinacija, ne koriste se drugi stručni termini, nema psihoanaliziranja. Odjel joj je utociste, odmor od vanjskog svijeta. Tek kad Lisi bude bolje, reći će sama za sebe da je (bila) luda.

No, ono što Tove Ditlevsen sjajno radi to je opis unutarnjih stanja svoje pacijentice: kao da za druge (liječnike?) orječuje i "vizualizira" sve nijanse stanja i preobrazbe dušobolnika. Nevidljivo čini vidljivim, osjetljivima i razumljivim. Za razliku od danas, njezino pisanje nije terapeutsko ili narcističko i zato je ne bih uspoređivala s trenutno pomodnim autoricama, podsjetila me na Janet Frame i njezinog "Andela za mojim stolom". I Dankinja i nešto mlada Australka pišu onim glasom koji nije halucinacija jer je to kreativni glas spisateljice koji stvara fikciju (tzv. narativni glas). Uostalom, "kad bolest izlazi iz njezina uma", dr. Jørgensen kaže Lise: "Zapišite mi što vam glasovi govore". Svaki umjetnik ima takav "glas"; zovemo ga inspiracija ili posjet muze. Zato je Tove Ditlevsen bezvremenska, za razliku od onih koji "plešu jedno ljeto".

Uostalom, Lise je malo toga umislila, ostala je sunjna spavala i muz i s njezinom keeri (djeca su iz prvog braka). Kad je doveo iz bolnice, ona mu priča kako će biti bolja majka i kućanica (naučit će peći kruh, zaboga), ali kad spomene da će ponovno pisati, shvati da je on već zaspao. To ga ne zanima: "Čim se opet primi pisanja, njega će obuzeti duh ljubomora i osjećat će se isključivim iz njezina malenog svijeta..."

Nisu bitne usporedbe s autorici životom – njezino je djelo onkraj toga, u tome je sva tajna njezine današnje popularnosti. Kao za nju i za nas pitanje je: "No što je u svijetu stvarno, a što nije. Nije li svojevrsna bolest da ljudi idu svjetom držeći se grečvito vlastitog ja?"

Jest, bolesniji smo nego ikad. ☐

Tove Ditlevsen (1917. - 1976.) i za života je bila poznata u Danskoj, ali u suvremenosti dogodio se pravi bum u prevođenju i čitanju njezinih djela

Kada majka na psihijatriji posjeti Lise, hospitaliziranu zbog pokušaja suicida, prvo joj kaže: "Kako si nam mogla to učiniti?" – i to je sve što treba znati o odnosu većine bližnjih prema "najmilijama" s duševnim bolestima. Srame se člana s psihijatrijskom dijagnozom. Pokret antipsihijatrije (psihijatrijski sustav je bolestan, a ne pacijenti) 1960-ih nije ukinuo mjesta za izolaciju "ludaka", tek je pridonio smanjenju uporabe okrutnih metoda "smirivanja" i "normaliziranja". Razvojem farmakopeje nisu nestala zaključana vrata i željezne rešetke na prozori- ma umobolnica. Nisu ni društvene predrasde prema duševnim bolesnicima. Naizgled stigma je manja – licemjerje je skrivenije.

Tove Ditlevsen (1917. – 1976.) i za života je bila poznata u Danskoj, ali u suvremenosti dogodio se pravi bum u prevođenju i čitanju njezinih djela. Bila je ispred svog vremena: pisala je romane koje danas zovemo autofikcija, tematizirala položaj žene u bra-

ku – osobito umjetnice, otvoreno progovorila o ovisnosti o opijatima, detaljno opisala odlazak na ilegalni abortus i posljedice, traume siromaštva koje doživljava obilježila osobu.

Udaja za liječnika

Okrutnost siromaštva tema je "Djetinjstva", ispričana glasom djevojčice koja tek spoznaje vlastite okolnosti kad se krene uspoređivati s drugima. Premda je izvršna u školi, neće je školovati jer su se već žrtvovali za sina. Nakon male mature ona mora raditi, naglo odrasti, ali: "Od djetinjstva ne možeš pobjeći, ono te prati kao vonj". U romanu "Mladost" mijenja poslove, ali i otkriva svijet književnosti dio kojeg žudi biti. Uspije ponešto i objaviti. Najvažnije je udati se, a ne pisati. Na nebu je kad joj objave knjigu u 500 primjeraka. Uda se za liječnika zbog kojeg je nastala "Ovisnost": davao joj je opijate. Tada se nije znalo za psihopato-ge. Njezinu čuvenu Kopenhasku trilogiju "Djetinjstvo", "Mladost" i "Ovisnost" objavio je u nas isti izdavač,

u prijevodu Miše Grundlera. Stoga se i u "Licima" lako prepoznaju motivi i samosvojnost izričaja Tove Ditlevsen. Bila je samouka, porijeklom iz uboge radničke obitelji, ali spisateljski je dar usprkos okolnostima bio nezatomljiv. Pjesme je pisala od desete, a već se prvim knjigama u dvadesetima probila na književnu scenu. Zbog činjenice da je autorica počinila samoubojstvo tabletama, čitanje ovog romana tim je potresnije.

Lise je spisateljica, ponajprije za djecu, i stekla je slavu kad je dobila "nagradu za dječju knjigu, koju ona sama nije smatrala ni boljom ni lošijom od svojih ostalih knjiga". Zbog toga joj je brak u krizi jer muž Gert tvrdi "da ne može spavati s književnim djelom". Ne samo da je revno vara, nego je o preljubima i izvještava. Usto, uzeli su kućnu pomoćnicu Gitte, koja sve više uzima prostora i ovlasti ne samo u kućanstvu, nego nad djecom i mužem te Lise nabija krivnju da je loša majka i supruga. Čini se da spava s Gertom, a možda i sa sinom. Oki-

Zbog činjenice da je autorica počinila samoubojstvo tabletama, čitanje romana je još potresnije

Gert, muž glavne junakinje, spisateljice Lise, ne samo da je revno vara nego je o preljubima i izvještava

PONEĐJELJAK - TEATAR

UTORAK - ART

SRJEDA - KNJIGE

GETVRTAK - FILM

PETAK - MUZIKA